

เปรียบเทียบปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีฟอกเงินในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ¹

เรืองวิทย์ นุบผัน²

การดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีฟอกเงินต่างเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่กฎหมายกำหนดมาตรการพิเศษที่เข้มงวดเพื่อประสิทธิภาพในการปราบปราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดวิธีพิจารณาคดี การกำหนดวิธีการรับฟังพยานหลักฐานและการบังคับโทษในทางทรัพย์สิน ซึ่งได้กำหนดขึ้นเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีฟอกเงิน โดยทั้งสองประเภทความผิดนี้เป็นความผิดที่ส่งผลกระทบต่อสังคม จึงได้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันการกระทำความผิดคือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2559 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542

แต่จากการศึกษาพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2559 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 ทำให้ทราบว่าพระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์ที่เน้นไปที่ความรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีจึงส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดี ผู้เขียนจึงเสนอประเด็นปัญหาข้อกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีฟอกเงิน โดยแยกอธิบายเป็นแต่ละประเด็น ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาการแยกอำนาจศาลในการพิจารณาออกจากกัน

ประเด็นแรก การพิจารณาในระบบไต่สวนกฎหมายได้ให้อำนาจศาลมีบทบาทอย่างมากในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน โดยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 23 เปิดโอกาสให้ศาลอิสระอย่างเต็มที่ในการเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีมาทำการพิจารณาคดี โดยกฎหมายไม่ได้มีบทตัดพยานหลักฐานที่จะห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบเหมือนเช่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา มาตรา 226 และมาตรา 226/1 ที่ใช้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง เปรียบเทียบปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีฟอกเงินในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี วงษ์วิจิตร คณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสวรรค์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย รัตนชื่อสกุล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ในการพิจารณาคดีฟอกเงิน โดยตัวผู้ถูกกล่าวหาไม่มีอำนาจในการที่จะไปตรวจสอบพยานหลักฐานต่างๆที่จะใช้ในการดำเนินคดี ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมเชิงกระบวนการที่ใช้ในการดำเนินการพิจารณาคดีอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาให้มีการเข้าถึงพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายที่ถูกดำเนินคดีก็ต่อผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่ในชั้นสอบสวนจนถึงชั้นศาล และยังไม่สอดคล้องกับทฤษฎีสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญไปที่สิทธิของมนุษย์โดยทุกคนล้วนมีสิทธิและเสรีภาพที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนั้น เมื่อศาลมีบทบาทอย่างมากในการพิจารณาคดี ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่ เนื่องจากในกระบวนการสืบพยานเมื่อศาลมีอำนาจในการถามพยานด้วยตนเองเพื่อให้ได้ความจริงและได้ประเด็นแห่งคดีโดยไม่มีบทคัดพยานหลักฐาน หลักการดังกล่าวนี้แตกต่างจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาในคดีฟอกเงินที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบกล่าวหาที่มีบทคัดพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 และมาตรา 226/1 และผู้ที่มีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ก็คือ โจทก์ที่มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานถึงความผิดของผู้ถูกกล่าวหาให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 โดยหลักการดังกล่าวที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีฟอกเงินมีความสอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาตามหลักความเป็นธรรมเชิงกระบวนการและหลักสิทธิมนุษยชนมากกว่าโดยให้ความสำคัญกับตัวผู้ถูกกล่าวหาได้มากกว่าการดำเนินคดีในระบบไต่สวน

ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงเช่นเดียวกับคดีฟอกเงิน ซึ่งการที่จะนำตัวมาจำเลยมาลงโทษนั้นน่าจะเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำพยานหลักฐานต่างๆมาสืบเพื่อให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 และควรจะมีบทคัดพยานหลักฐานเหมือนเช่นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาเหมือนเช่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 226 มาตรา 226/1 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการรักษาสิทธิของจำเลยมากกว่า เห็นได้ชัดว่าพยานหลักฐานบางชนิดหากใช้ในระหว่างประชาชนทั่วไปด้วยกับกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาต่างก็ห้ามมิให้รับฟัง แต่หากใช้ในการพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบไต่สวน กลับให้อำนาจศาลในการนำพยานหลักฐานทุกชนิด แม้ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาและเกิดขึ้นโดยไม่ชอบทั้งที่คดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น ก็เป็นความผิดมูลฐานชนิดหนึ่งในคดีฟอกเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 มาตรา 3 (5) ข้าพเจ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาในคดีทุจริตยังขาดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการพิจารณาเป็นอย่างมาก และหากศาลพิพากษาว่ามีการกระทำความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบแล้ว ก็จะมีมาตรการในทางทรัพย์สินโดยจะมีการตรวจสอบแหล่งที่มาของทรัพย์สินต่างๆเพื่อที่จะไปดำเนินคดีในความผิดฐานฟอกเงินอีกครั้งหนึ่ง และกลับมาดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลยุติธรรมเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปโดย

ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบกล่าวหา โดยจะต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์จนกว่าจะเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 และมีการนำพยานหลักฐานต่างๆมาใช้ในการพิจารณาคดีได้ ซึ่งย่อมเป็นประโยชน์แก่ตัวจำเลยมากกว่า โดยหากมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายโดยเพิ่มพยานหลักฐานในระบบไต่สวนเข้ามา อาจจะทำให้อำนาจในการพิจารณาคดีโดยการแสวงหาพยานหลักฐานของศาลสามารถดำเนินไปโดยเป็นประโยชน์แก่ตัวจำเลยมากกว่าในปัจจุบันที่เป็นอยู่

ปัญหาประการที่สอง คือ ปัญหาการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย

การพิจารณาคดีในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น ได้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน ซึ่งจะไม่เคร่งครัดในกระบวนการพิจารณาคดีเหมือนเช่นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา แต่ตามมาตรา 28 ก็ยังคงหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาโดยยังมีหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยอยู่ แต่ก็ได้มีการยกเว้นให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้กว้างกว่าการดำเนินคดีอาญาทั่วไปโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว ซึ่งยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของตัวผู้ถูกกล่าวหาเท่าที่ควร

โดยจากมาตรา 28 ได้บัญญัติไว้เป็นหลักว่า การพิจารณาคดีให้กระทำต่อหน้าจำเลยซึ่งก็ได้มีข้อยกเว้นต่อมาว่า เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ซึ่งเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวมิได้ให้ความสำคัญกับตัวผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเลยเนื่องจากคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่จะมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐและเป็นผู้ที่มีโทษค่อนข้างสูง และหากศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดนอกจากจะมีโทษทางอาญาแล้วก็จะมีความผิดทางวินัยถึงขั้นปลดออก ไล่ออก ซึ่งกระทบต่อสิทธิของจำเลยที่ถูกดำเนินคดีเป็นอย่างมาก จึงสมควรที่จะมีมาตรการที่กฎหมายจะเคร่งครัดในกระบวนการพิจารณาโดยมีมาตรการที่จะนำตัวจำเลยมาในการพิจารณาคดีโดยเคร่งครัด แม้ว่าจำเลยจะเจ็บป่วยถึงขั้นไม่สามารถมาศาลได้ หรือจำเลยจะหลบหนีไม่มาศาลในวันพิจารณาคดี ก็ควรที่จะมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำตัวจำเลยมาศาล เพื่อให้จำเลยอยู่ร่วมในทุกขั้นตอนในการพิจารณาคดี เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงต่างๆในคดีและเพื่อที่จะได้หาแนวทางในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

กระบวนการสืบพยานลับหลังจำเลยในคดีฟอกเงิน ได้มีบทบัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้าเช่นกัน แต่ได้มีบทบัญญัติที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ก็คือหากการดำเนินกระบวนการพิจารณาลับหลังจำเลยคนใด หากการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นรับฟังเป็นผลร้ายแก่จำเลยที่ไม่ได้อยู่ร่วมในกระบวนการพิจารณา บทบัญญัติมาตรา 172 ทวิ วรรคสอง ได้บัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและสืบพยานที่กระทำลับหลังจำเลยที่เป็นผลเสียหายแก่ตัวจำเลยที่ไม่ได้อยู่ร่วมในกระบวนการพิจารณา ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าหลักการดังกล่าวของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีฟอกเงินนั้นสอดคล้องกับหลักการดำเนินคดี

อาญาทั่วไปและสอดคล้องกับหลักมนุษยชนมากกว่าเนื่องจากการดำเนินคดีอาญาจะต้องกระทำโดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิในการพิจารณาคดีของผู้ถูกกล่าวหามากกว่าที่เป็นอยู่ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น ไม่ได้มี บทบัญญัติที่ห้ามรับฟังการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือสืบพยานที่จะเป็นผลร้ายแก่ตัวผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่ได้ อยู่ร่วมในการพิจารณาเหมือนเช่นที่มีในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคดีฟอกเงิน ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ วรรคสอง ทั้งที่คดีทุจริตและประพฤติมิชอบก็เป็นคดีที่มีอัตราโทษสูง และตัวผู้กระทำความผิดหากถูกดำเนินคดีทุจริตแล้ว ก็อาจจะต้องถูกดำเนินคดีฟอกเงินต่อไปได้อีก ซึ่งหลัก กฎหมายตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 28 ไม่ได้ คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติ มิชอบคนที่ถูกรายชื่อเท็จจริงและรายละเอียดของการกระทำต่างๆที่ถูกดำเนินคดีก็คือตัวผู้ถูกกล่าวหา โดยในบางคดีการกระทำที่ถูกฟ้องมาว่าเป็นความผิด บางครั้งก็ไม่ถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมายทุกกรณีไป เพียงแต่เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามขั้นตอนหรือตามระเบียบที่กำหนดไว้ แต่มีเหตุฉุกเฉินให้จำเป็นต้อง กระทำเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งต่อมาภายหลังถูกคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติตรวจสอบและถูกชี้มูลว่าเป็นการกระทำความผิดจนถูกดำเนินคดี ซึ่งเมื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณา จะมีขั้นตอนต่างๆและมีพยานเอกสารจำนวนมากที่ถูกนำมาเพื่อประกอบการดำเนินคดี หากให้มีการดำเนิน กระบวนการพิจารณาไปโดยที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่อยู่ร่วมในกระบวนการพิจารณา ผู้ถูกกล่าวหาที่จะขาดสิทธิในการ ได้แย้งพยานหลักฐานต่างๆที่ถูกนำมาสืบพยานเพื่อประกอบการสืบพยาน จนศาลรับฟังพยานหลักฐาน ดังกล่าวและนำมาพิพากษาลงโทษตัวผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอันเป็นการลดทอนสิทธิของ ผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก

ปัญหาประการที่สาม คือ ปัญหาในการกำหนดวิธีพิจารณาและรับฟังพยาน

การพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 22 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและ ประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ได้บัญญัติให้ศาลสามารถนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำเนาการ ได้สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงได้ โดยรายงานและสำนวนการสอบสวน รวมทั้งสำนวนการได้สวนข้อเท็จจริงดังกล่าวได้จัดทำขึ้นโดยโจทก์ หลักฐานต่างๆที่ปรากฏในสำนวนการ สอบสวนต่างๆล้วนแต่เป็นพยานหลักฐานที่เกิดจากการสอบสวนที่เป็นโทษแก่ตัวผู้ถูกกล่าวหา บทบัญญัติ ตามมาตรา 22 จึงเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบได้สวนที่ให้อำนาจศาล ในการได้สวนข้อเท็จจริงเพื่อมาดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งเห็นได้ชัดว่ากฎหมายไม่ได้ให้ความสำคัญ คุ้มครอง สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินการพิจารณาคดีให้สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยไม่มี บทบัญญัติใดที่ชี้ช่องให้ศาลรับฟังข้อเท็จจริงโดยพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งการทำสำนวน การได้สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป้องกันและ

ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.2561 มาตรา 46 วรรคสอง ก็ได้มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการที่จะไม่ยอมรับพยานหลักฐานต่างๆที่ผู้ถูกกล่าวหา นำส่ง เพื่อนำเข้าสำนวนการไต่สวนภายหลังจากที่มีมติชี้มูลไปแล้ว ซึ่งไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวน โดยไม่มีบทบัญญัติใดที่ให้ผู้ถูกกล่าวหา มีโอกาสที่จะเสนอพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งไม่มีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานต่างๆมาเสนอต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำให้ผู้ถูกกล่าวหาถูกลดทอนสิทธิในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เมื่อถึงชั้นศาลก็ไม่มีบทบัญญัติที่ให้ศาลรับฟังหรือให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหา

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าในกระบวนการพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตั้งแต่ในชั้นสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไม่ได้มีบทบัญญัติใดที่ให้พนักงานไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐาน โดยให้นำพยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหา มาประกอบสำนวนการไต่สวน และให้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาเหมือนเช่นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ซึ่งหากมีบทบัญญัติที่ให้ผู้ถูกกล่าวหา มีอำนาจร้องขอให้พนักงานไต่สวนเรียกพยานหลักฐานมาจากหน่วยงานต่างๆหรือจากบุคคลต่างๆเพื่อที่จะนำพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์มาแสดงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาไว้ตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ก็จะทำให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับความคุ้มครองมากกว่าที่เป็นอยู่ในกฎหมายปัจจุบัน

ปัญหาในการพิจารณาตามมาตรา 23 ก็ให้อำนาจศาลในการเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาได้โดยไม่มีข้อยกเว้น ต่างจากผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่มีบทบัญญัติใดให้สิทธิในการเรียกพยานหลักฐานเอาไว้ซึ่งบทบัญญัติในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบไม่มีบทคัดพยานหลักฐานเหมือนเช่นการรับฟังพยานหลักฐานในคดีฟอกเงินที่อยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและไม่มีบทบัญญัติใดเลยที่ให้ศาลเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตัวผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงและย่อมเป็นผลร้ายแก่ตัวผู้ถูกกล่าวหาหากศาลพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อกฎหมายไม่มีบทบัญญัติที่เป็นบทคัดพยานหลักฐานเหมือนเช่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 และมาตรา 226/1 จึงย่อมส่งผลเสียต่อผู้ถูกกล่าวหาในการที่ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งคดีทุจริตและประพฤติมิชอบการที่พยานหลักฐานใดจะควรได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลก็ควรจะเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อที่จะให้เกิดความเป็นธรรมแก่ตัวผู้ถูกกล่าวหามากที่สุด ข้าพเจ้าจึงเห็นว่ากฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ยังขาดบทบัญญัติในส่วนของบทคัดพยานหลักฐานอยู่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก ขัดกับหลักการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก

ปัญหาในการสืบพยานบุคคลในเรื่องการถามพยานตาม มาตรา 25 วรรค สอง ได้บัญญัติให้มีการถามนำได้ ซึ่งไม่เป็นธรรมกับตัวผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก โดยในการสืบพยานคดีอาญาตามหลักการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โจทก์จะต้องให้พยานเบิกความจากที่พยานได้ไปพบเจอมาโดยให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยเพื่อที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยซึ่งการเบิกความของพยานโจทก์ในคดีอาญานั้นพยานต้องเบิกความไปตามลำดับขั้นตอนตามที่พยานพบเจอมา ไม่ใช่เบิกความโดยให้มีการถามนำได้ ซึ่งการอนุญาตให้มีการถามนำก็เปรียบเสมือนการชี้ช่องให้พยานเบิกความตามที่ผู้ถามต้องการที่จะให้ได้คำตอบ และพยานที่สำคัญในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบส่วนใหญ่ก็คือพนักงานใต้สวนหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็เป็นผู้ที่มีความรู้ในทางกฎหมายเป็นอย่างดี จึงควรที่จะให้เบิกความไปตามลำดับที่ได้ทำการสอบสวนมา หากมีการถามนำก็จะส่งผลเสียหายต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมากข้าพเจ้าจึงเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวที่อยู่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นไม่เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรมซึ่งยังขาดสาระสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา มากกว่าที่มีอยู่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบกล่าวหา

ปัญหาประการที่สี่ คือ ปัญหาในมาตรการในการลงโทษทางทรัพย์สิน

การดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีฟอกเงิน ต่างก็มีมาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินเหมือนกันทั้งสองคดีโดยจะแยกอธิบายดังนี้

ประการที่หนึ่ง มาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น ประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินเอาไว้ในมาตรา 32 ซึ่งก็คือทรัพย์สินที่ผู้ใดทำ หรือมีไว้เป็นความผิด กฎหมายได้บัญญัติให้ริบเสียทั้งสิ้น และไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งคดีทุจริตและประพฤติมิชอบก็ยังคงหลักการเดียวตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32

การริบทรัพย์สินในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นไม่ว่าโจทก์จะมีคำขอให้ศาลริบทรัพย์สินหรือไม่ก็ตาม ศาลก็มีอำนาจในการริบทรัพย์สินได้ซึ่งก็คือ ทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่บุคคลได้มาจากการกระทำความผิด ทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอน จากการกระทำความผิด รวมถึงดอกผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด

มาตรการในการริบทรัพย์สินในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่ามาตรา 32 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 32 เป็นบทขยายความของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 34 แต่มีการเพิ่มหลักการให้ศาลสั่งริบได้ ไม่ว่าโจทก์จะมีคำขอหรือไม่ก็ตาม และมีการขยายขอบเขตทรัพย์สินที่สั่งริบให้รวมถึงประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 32 กฎหมายบัญญัติให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ได้เป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งเมื่อกฎหมายบังคับให้ศาลต้องริบเสียทั้งสิ้น ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่จะกันเงินหรือทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาเอาไว้เพื่อให้ใช้ในการดำรงชีพเหมือนเช่นการบังคับคดีในคดีแพ่งที่กำหนดเงินบางส่วนเอาไว้

เพื่อให้จำเลยใช้ดำรงชีพ เห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่มีมาตรการในการกักเงินหรือทรัพย์สินเอาไว้ให้ผู้ถูกกล่าวหาใช้ในการดำรงชีวิตในระหว่างถูกดำเนินคดี

ประการที่สอง มาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินในคดีฟอกเงินนั้น ได้มีมาตรการในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเอาไว้วันมาตรา 48 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยหากคณะกรรมการมีเหตุอันควรเชื่อว่าอาจมีการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวมีกำหนดไม่เกิน 90 วัน

ซึ่งในคดีฟอกเงินนั้น หากคณะกรรมการธุรกรรมเพียงแค่มิเหตุอันควรเชื่อก็สามารถมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาไว้ชั่วคราวได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเสียก่อน จึงเห็นได้ว่าการกระทำตามมาตรา 48 นั้นเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในทางทรัพย์สินเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่ได้มีการกำหนดคกฏเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจในการสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของคณะกรรมการธุรกรรมเอาไว้โดยไม่มีบทบัญญัติใดเลยที่จะให้คณะกรรมการธุรกรรมจะต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลให้เห็นว่าทรัพย์สินที่จะให้ยึดนั้นมีความเกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานอย่างไร

การริบทรัพย์สินในคดีฟอกเงินนั้นสามารถดำเนินการได้ทั้งทางอาญาและทางแพ่งโดยกระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญานั้นเมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ศาลจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไปเป็นของแผ่นดิน ส่วนการริบทรัพย์สินในทางแพ่งนั้น ไม่จำเป็นต้องรอคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาโดยเพียงแต่พิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐาน

การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินในคดีฟอกเงินนั้น ถือเป็นมาตรการสำคัญที่อาจจะกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา โดยการริบทรัพย์สินนั้นเมื่อไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาในคดีส่วนอาญา และไม่จำเป็นว่าคดีอาญาจะขาดอายุความ หรือจำเลยจะถูกลงโทษหรือไม่ ก็สามารถทำการยึดทรัพย์สินได้ เนื่องจากกระบวนการยึดทรัพย์สินในคดีฟอกเงินนั้น เป็นการดำเนินการทางแพ่งไม่ผูกมัดกับคดีอาญาเป็นหลัก กล่าวคือ ศาลสามารถสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินได้ แม้ว่าจะยังไม่มีกรฟ้องคดีอาญา ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่ากระบวนการยึดทรัพย์สินในคดีฟอกเงินนั้นส่งผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของจำเลยเป็นอย่างมาก หากต่อมาศาลในคดีส่วนอาญามีคำพิพากษาว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดและพิพากษายกฟ้องซึ่งกระบวนการยึดทรัพย์สินในคดีฟอกเงินนั้นได้มุ่งเน้นไปที่ตัวทรัพย์สินแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้มีการเน้นไปที่ตัวบุคคลอันเป็นผู้กระทำความผิด โดยหากมีการยึดทรัพย์สินของจำเลยไปแล้วและศาลได้มีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินไปแล้วในระหว่างถูกดำเนินคดี และบางคดีมีการสู้คดีจนถึงศาลฎีกา ซึ่งใช้เวลานานหลายปี ทรัพย์สินดังกล่าวที่ถูกยึดไป ย่อมมีการเสื่อมสภาพและชำรุดบกพร่องได้อย่างแน่นอน อีกทั้งจำเลยย่อมขาดประโยชน์ในการใช้สอยทรัพย์สินเหล่านั้น กระบวนการเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินในคดีฟอกเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 จึงยังไม่ได้มีมาตรการใน

การเยียวยาเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเพียงพอ โดยจำเลยไม่มีหนทางใดที่จะได้รับทรัพย์สินคืน และไม่มีมาตรการเยียวยาใดๆเลย ซึ่งเป็นการขัดต่อมาตรฐานขั้นต่ำในการดำเนินคดีอาญาที่ว่าบุคคลต้องรับผิดชอบเมื่อศาลพิพากษาลงโทษ เพราะถือว่าในคดีฟอกเงินนั้นตัวทรัพย์สินเป็นเป้าหมายหลักในการริบ โดยไม่ได้มุ่งเน้นที่การลงโทษตัวบุคคลที่กระทำความผิด

แม้ว่าปัจจุบันพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 จะมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลภายนอกตามมาตรา 50 แต่คำร้องดังกล่าวที่ยื่นตามมาตรา 50 นั้น ก็เป็นการยื่นในระหว่างคดีโดยอ้างเหตุว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิด แต่การใช้สิทธิดังกล่าวของผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวนั้น เห็นว่าเป็นการสร้างภาระการพิสูจน์ที่ยากเป็นอย่างมากให้แก่ตัวผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากตัวผู้ถูกกล่าวหาต้องพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าทรัพย์สินนั้น มิใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและการที่จะหาพยานหลักฐานมาหักล้างนั้นทำได้ยากมาก เช่น กรณีทรัพย์สินที่ถูกซื้อขายหรือเปลี่ยนสภาพมาเป็นเวลานานแล้ว ทำให้การหาหลักฐานการเงินย้อนหลังทำได้ยาก หรือทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นทรัพย์สินที่มาจากการประกอบอาชีพสุจริตบางส่วน แต่ถูกนำไปปะปนกับเงินที่ได้จากการกระทำความผิด ทำให้การแยกแยะพิสูจน์ทำได้ยากเช่นกัน ข้าพเจ้าเห็นว่าแม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถใช้สิทธิเพื่อไม่ให้ศาลริบทรัพย์สินของตนได้ แต่ก็เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ตัวผู้ถูกกล่าวหามากเกินไป โดยหลักในการดำเนินคดีอาญาโดยปกติแล้วโจทก์ต้องมีหน้าที่พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง เช่นเดียวกัน การยึดทรัพย์สินในคดีฟอกเงินเมื่อมีโทษทางอาญา ก็ควรที่จะเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะมีหน้าที่ต้องหาพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินที่ขอให้ตกเป็นของแผ่นดินนั้นเกี่ยวข้อง หรือมีที่มาจากกระทำความผิดมูลฐานอย่างไร

จากที่ได้ศึกษาปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีฟอกเงินในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาคำขอกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

จากการศึกษาดังกล่าวในประเด็นต่างๆ ข้างต้น ทำให้ผู้เขียนได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไข เพิ่มเติม และปรับปรุงกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. กำหนดให้มีการใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้พิจารณาคดีในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีฟอกเงินในศาลเดียวกันคือศาลยุติธรรม

2. กำหนดให้มีการแก้ไขมาตรา 28 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในการที่ไม่ให้ศาลรับฟังการสืบพยานลับหลังจำเลยในส่วนที่เป็นผลร้ายแก่ตัวจำเลยที่ถูกพิจารณาคดีลับหลังและเพิ่มเติมให้มีบทบัญญัติในการนำตัวจำเลยมาเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณา โดยให้อายุความสะดุดหยุดลงในระหว่างที่คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาล

3. กำหนดบทบัญญัติกฎหมายในมาตรา 22 ให้ชัดเจน โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในการที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาเสนอพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนโดยกำหนดระยะเวลาในการที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาเสนอพยานหลักฐานพร้อมกับแถลงข้อเท็จจริงเอาไว้ในสำนวนการสอบสวนและในชั้นศาลให้ศาลพิจารณาพยานหลักฐานและคำแถลงข้อเท็จจริงในชั้นสอบสวนของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อประกอบการพิจารณาคดี

4. กำหนดให้มีการเพิ่มเติมบทตัดพยานหลักฐานตามมาตรา 23 โดยการกำหนดไม่ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเพิ่มเติมให้มีการแยกหมวดของการรับฟังพยานหลักฐานไว้โดยเฉพาะ โดยใช้หลักการเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

5. กำหนดให้มีการแก้ไขมาตรา 25 วรรคสอง โดยกำหนดให้ห้ามใช้คำถามนำในการถามพยานของฝ่ายที่อ้างพยานปากนั้น

6. กำหนดให้มีการแก้ไขมาตรการในการลงโทษทางทรัพย์สินทั้งในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และในคดีฟอกเงิน ดังนี้

6.1 คดีทุจริตและประพฤติมิชอบในมาตรา 34 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2559 กำหนดให้ต้องมีคำขอของโจทก์ในการขอให้ศาลริบทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหา และในการร้องขอให้ศาลริบทรัพย์สินนั้นผู้ร้องจะต้องแสดงพยานหลักฐานเกี่ยวกับที่มาของทรัพย์สินที่ขอให้ริบว่าได้มาหรือเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดอย่างไร

กำหนดให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติให้มีการกักเงินหรือทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาเอาไว้บางส่วน เพื่อให้ใช้ในการดำรงชีพต่อไปในอนาคต โดยไม่ให้ทำการริบไปเสียทั้งหมด

6.2 คดีฟอกเงินในมาตรา 48 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 กำหนดให้มีการแก้ไขในการที่คณะกรรมการธุรกรรมจะร้องขอให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหา นั้น จะต้องให้คณะกรรมการธุรกรรมแสดงพยานหลักฐานให้ศาลเชื่อได้ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาหรือเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดมูลฐานอย่างไร โดยไม่ให้คณะกรรมการธุรกรรมใช้เพียงเหตุอันควรสงสัยเพื่อให้มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหา

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2565). รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรม
ในประเทศไทย.

ไชยยศ เหมะรัชตะ, “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน”, (กรุงเทพมหานคร
:สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540)

นิติธร สิริธนาชัยกุล, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจการควบคุมตรวจสอบการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ในระบบกฎหมายไทย”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556)

ปัญญา ชัยประเสริฐ. (2562). *สิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่, *คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ* พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม , 2567